

Svi su dani drukčiji

Boro Kamić

Skoro svakog mjeseca Nedo Misitić, postariji ali još uvijek u dobroj snazi čovjek, side iz svog sela po nekoliko dana u grad da koji dinar zaradi, jer škrtu zemlja, tu za brdom u njegovoj rodnoj Hercegovini, siromašno trud uzvraća i kad je najbolje znojem zaliješ. Proklete se čovjek namuču prevrćući je crvenu i ljepljivu... tek kad joj godina ugodi ponese i rodi.

Side »Brko«, — tako Neđa zovu zbog njegovih velikih brkova — ostane po nekoliko dana i kad svoticu zaradi, »lokalom« u subotu krene kući. I svrati svakog puta u kavanu, nasuprot stanici, da čašicu popije dok »lokal« krene.

Sjedi za stolom na njega nadlaktčen, pridržava čašu jednom rukom, a širokim raspucalim dlanom druge ruke ravna izbrzdanom čelo, gladi rijetku nekoliko dana nebrijanu bradu, i sluša što ljudi pričaju. To mu je svakog puta kao neki razgovor: sluša, pamti i po povratku u svoje selo priča što se »dolje« u gradu događa.

A u kafani žamor... ljudi pričaju... razgovori obični, — nezanimljivi razgovori kafanski... jedan je sredovječni tip govorio o dosadi i tuži se na svakidašnju borbu za opstanak i željan društva vraća ovdje pa prazni čaše i pita za družinu:

— »Gdje su pošli?...

— Nijesu još ni došli... veli konobar, bezličan i lukav, i nalijeva mu novo piće.

A drugi pričaju o plaći i zaradi, neki o radu i društvu... o cijenama se govori... priča jedan mladi radnik o svome gradilištu... A Nedo sluša, misao napreže i čelo rasteže i ponovo ga slaže u navikle bore i mislima kao da pretura o čudnim navikama ovih gradskih ljudi: jedan se tuži na dosadu, a drugome vremena fali, — jednima je sve sivo, a drugima sve bliješti u pregrštu boja... što jednome valja... drugome ne valja, jedan potišten kao da mu sve lađe potonule, a drugome se čita radost u očima i vjera u život... i priču nastavlja i završava je vjerom u neuništivost započetog djela kome vrijednost daje svijest i savjest našeg vremena... I svaki čovjek, svak tko dođe, — priča čovjek — u prilici je da stalno zastaje pred nečim novim: sve raste u jednom lijepom skladu između onog što je staro i onog što je novo, i postaje sve izrazitije u vrijednosti i sve skladnije u obrisima.

— »A kad magistrala tek prođe... drugovi...

A Neđu se učini i sama ta nerazumljiva riječ nešto golemo pa bliže primakne stolicu, ni ne obazirajući se što je nepozvan sjeo uz stol sa kojeg je do sada pratio razgovor.

... Ove će godine, kažu, dobar dio već biti završen... Bit će posla i zarade... I onaj tko je odavle otišao da u svijetu traži izvor sa kojeg samo lakovjerna piju i kad presuši, vratit će se ovdje... A što, — reklo bi se — ništa drugo do ceste...

Ići će, kažu, uz samo more... Premostivat će uvale i u širokoj ravnoj traci ravnati sve ispred sebe, usijecajući se u tvrd kamen... Doći će i omladina...

A Neđu se ne čini sve to stvarnost, nego kao priča iz njegove mladosti. Bio je u njegovom selu neki Jovo, dobar je to radnik bio... A u Americi se gradile nekakove ceste, pruge neke... Što li, i trebalo je jakih mišica pa je i Jovo otišao. Radio je tamo, zaradio je i poneki dolar... ali đaba sve... nije naš čovjek navikao tuđi svijet... I jednog dana evo ti Jova: dovukla ga iz daljine u ovaj sivi krš čudna neka snaga i slike protekle mladosti. Govorio bi Jovo: nemir neki... I to baš onda kad je izgledalo da je sve zaboravio: i stari kraj, i njegove ljude... Sva sila proteklih doživljaja nagrnula mu je odjednom u pamet. I tko da se toj bujici odupre. Vidi svoju staru kuću, vidi neveliko polje kamenim zidom ograđeno, vidi puteljak što neravan krivuda i nekud za brdo zamiče... vidi veliki stari krugavi dud ispred svoje kuće i susjede kako se umorni odmaraju u hladu njegove krošnje...

A gdje sam ovo ja? — zapitao bi se uvijek Jovo kad bi mu takove slike u sjećanje navrle... Gdje sam? Nigdje, — odgovarao bi sam sebi i dopunjavao tu svoju misao: nepoznat sam čovjek u tuđem svijetu. A što činim ovdje? — opet bi se zapitao. Ništa! Za drugoga trošim snagu, — opet bi odgovarao. I sve bi tako sam sa sobom pričao dok jednog dana ne odluči: kući...

Nitko i ništa ga nije moglo zaustaviti. Doletio je kući na krilima probuđena osjećaja.

I živio i dalje siromaški, ali zadovoljno. Išao je po nadnicama, zarađivao i zaduživao se. Takvo je onda vrijeme bilo. I uvijek govorio: da je bar kakova cesta ovdje... Vidio je u dalekom tuđem svijetu što sve cesta znači... cesta i pruga. Evo i tu dole, u Popovu, tko je uz prugu dobro mu je... gazda... trgovac... Živi svijet i novaca ima. I njemu samome kad bi novaca zatrebalo, a otkud ih nema, krenuo bi strmim puteljkom niz planinu, dole u Popovo, »na štreku«, i odlazio trgovcu: posudi, pa kad zaradim vratit ću...

— »Dao bih evo, ovu moju jedinu »ogradu«... đabe bih je dao, neka preko nje cesta prođe, samo neka prođe... govorio bi Jovo počinjući svaki svoj razgovor sa cestom i završavajući ga sa »štrekom«.

I umro Jovo, a priča ostade i želja za cestom u njegovom selu, i sve to sad navrlo Neđu u sjećanje pa upro pogled u čašu iz koje ne pije, gleda u nju kao da u njoj leži odgovor, pretura u mislima onaj negdašnji Jovov svijet, uspoređuje ga sa današnjim i mrmlja nešto za sebe: hm... nijesu dani danas izgubljeni, ne teku godine uzalud.

— »Što to, stari... pita ga jedan što za stolom sjedi, čuvši njegovu glasnu misao.

— »Ništa... to ja nešto za sebe...

I priča teče a Nedo sluša i ne može a da ne prizna kako ga ova današnja mladost zbunjuje svojom smjelošću. Sluša eto tu tog mladog radnika kako će na magistrali... sluša ga kako priča o selima sa strujom i gradovima sa asfaltnim prilazima... I životu što ga je vrijedno živjeti: što ljudima nikad nije padalo na um sad im dolazi, sve što se nekad mislilo da je nedokučivo sad se ostvaruje kao od šale... i svi gladni škola i znanja, a ne zemlje... I sve nekakova žurba... I nije im više cilj samo da rade nego i da o poslu što više znaju. Drugi je ovo svijet, misli Nedo, i sve se čudi kako to već odavna nije vidio. A vidi se, lijepo se to vidi, i samo za to što to izgleda sa svim prirodno, kao da netko kaže čovjeku da ima pet prsta na ruci — ne strši ničim posebno.

— »Radit će velika poduzeća na magistrali... I mehanizacija velika: na stotine kilometara protezat će se gradilište...

A kažu... u tom i tom selu, neki »gazda« tamo, ljudi se i kaže: ma što sam ja svijetu ovom bijelom uradio... nema kud magistrala nego preko moje livade... ali ne ne, ... neka plate, — dobro nek plate pa onda neka grade.

A livada u korov zarasla, i zaboravilo se kad je znoj na nju posljednji put kapnuo, — i ona i druge ledine stoje neobrađene i kao da mole da im tko u njedra sjeme sakrije. Za dug je došla, pa se napoličarilo na njome, pa se iznajmljivala, i sad, kad bi »gazda« trebao kopati, — zapustila.

I sad kad magistrala prodire dosjetio se »gazda« da joj cijenu dade: moje je... a to što će magistrala skratiti udaljenosti, otkriti nepoznato, proširiti izlazak u svijet, izbrisati zaostalost... to sve kao da ništa nije.

I drugima kaže: tražite i Vi...

A oni neće: dojadili ljudima konjići čija snaga nije ravna ni jednom skosu kamiona, dojadila luč i petrolejka... dojadilo rezbarenje šara na frulama i tabakerama što je narodnom radinosti zovu i što o našoj zaostalosti priča — dojadile i priče o našem gorštaku, dobričini i navičini i njegovoj pustoj snazi pod tuđom pameti... Do-

radio i život: što će ovakav kakav je pa čovjek zlopiti umjesto da uživa... Ne, govore: neka magistrale, — svi ćemo na nju. I postali nestrpljivi: unijela magistrala nemir u ove ljude tvrde viere, kamenitog ponosa i kao zemlja strpljive, gdje je, ... što je nema... Da ih u svijet izvede svojom krivudavom površinom na kojoj odsjeva asfalt...

A »gazda« ostao usamljen kao i njegova ledina neobrađena... I čudan, nekakav: gledaju svi u njega kao u čudo koje nevolju donosi i zbog kojeg se slabo živi, pa počеше ljudi spajati uzroke sa posljedicama i sve to dovoditi u međusobnu vezu. I skoro im dođe da ga požale, više im se sa svojim zabrinutim pogledom i siktavim glasom čini smiješan nego opasan.

I tako se redaju detalji priče kao karike u lancu — duge priče o magistrali što će doći i sva ta šćućurena sela u brdu približiti svijetu, da ga unese u sebe, da mu otvori i objasni svaku stranicu iz svoje duge historije i života i

želju da jednom za uvijek prekine sa svime što život nije — da iz tame izađe u koju su ga natjerali sticaj okolnosti geografija i historija...

— »A kroz Hercegovinu, hoće li ta magistrala« — upada u razgovor Neđo.

— »Neće... ovo je jadranska...«

— »Vala ako hoće nek slobodno kroz moju »ogradu« prođe,« — govori Neđo i iskapi čašu za magistralu što će doći...

I ode »lokalom« u svoje Popovo, i još od »štreke« dobre dvije ure pješice uz brdo, da ispriča što se »dolje« u gradu događa, — kako se jedna magistrala rađa i što ona sve znači.

Sve na dugo i široko, ne ispuštajući ni jednu sitnicu — dijeleći od svog pamćenja i oštroumlja darežljivo i ne-sebično kao čovjek koji ima na pretek i koji je navikao da daje, a kome ništa ne treba i ne fali.